

Ernas tale til sentralstyret, 9. november 2025

Kjære alle sammen,

Vel møtt til det første ordinære sentralstyremøtet etter valget. Selv om dette er det første skikkelige møtet, ja så er vi allerede i full sving:

- Med å planlegge landsmøte i februar.
- Med å jobbe sammen med Høyre-folk over hele landet som lander krevende kommunebudsjetter.
- Med å løfte de store utfordringene som møter Norge, i nye og ulike fraksjoner på Stortinget.

Og utfordringene står dessverre i kø.

Bedrifter opplever fortsatt stor usikkerhet, særlig de som driver med eksport og de som leverer ulike typer ferrolegeringer. Til tross for regjeringens prat risikerer vi å bli rammet av EUs mottiltak på toll, og EU har oppnådd langt bedre resultater enn det vi har.

Den politiske uforutsigbarheten som Arbeiderpartiet lovet var over, skyller nok en gang inn over kraftbransjen med forslaget om grunnrenteskatt på småkraftverk.

I statsbudsjettet legger regjeringen opp til at Forsvaret også neste år skal øve mindre enn i fjor. Selv om vi står i den mest alvorlige sikkerhetssituasjonen siden andre verdenskrig.

Og sikkerheten er ikke bare truet i stort, den er også truet på gaten. Truet av en bølge av ungdomskriminalitet som bare har blitt verre av Støre-regjeringens vente-og-se-holdning.

Jeg skulle ønske at det var disse utfordringene vi hadde brukt mest tid på å snakke om denne høsten. At disse sakene preget de offentlige debattene.

Men sånn har det ikke blitt.

For det første har Støre-regjeringen levert et statsbudsjett som ikke handler om de store utfordringene fremover.

- Som ikke gir mer vekstkraft til næringslivet
- Som ikke gjør at Forsvaret kan øve og trene mer
- Som ikke gjør noe for at flere skal komme inn i arbeidslivet

Nei, den største politiske debatten denne høsten har handlet om Støre-regjeringens lemfeldige omgang med sannheten.

For all del.

At det kom til å bli bråk rundt budsjettet overrasker ingen. Det var en grunn til at jeg ønsket Jonas «lykke til» da jeg ringte han på valgnatten. Men problemet denne gangen lå ikke i en vanskelig parlamentarisk situasjon.

Problemet lå i at Arbeiderparti-regjeringen hadde sagt en ting i valgkampen, selv om de visste at de hadde gjort det motsatte.

Altså, for meg som har ledet en regjering, må jeg jo bare si at det er en interessant observasjon:

Her har man altså hatt en innsparing i budsjettet på over en milliard kroner som bare har seilt gjennom budsjettkonferansen uten at noen har lagt merke til det. Særlig pussig er det siden den milliarden i økt handlingsrom trolig er brukt på noe som man er veldig klar over.

Jeg kan aldri huske en finansminister som har kuttet så mye, uten at det har blitt alvorlig diskutert i en budsjettkonferanse. Det er mulig at alle statsrådene nå er privatpraktiserende og ikke deltar i helheten. Og hvis det er sånn må jeg bare si at det er en alvorlig styringsfeil. Så det store spørsmålet blir hvorfor ingen trakk i nødbremsen når man så at dette bar galt av sted.

Det burde i hvert fall noen gjort.

Resultatet er at Arbeiderpartiet igjen står skamløst avkledd.

Og at mange på nytt spør om politikere snakker sant.

Så kan man sikkert diskutere akkurat hvilke merkelapper man skal bruke og hva man skal kalle det.

- Men vis meg den personen som mener dette er en ærlig måte å drive valgkamp på.
- Som mener at dette er slik vi ønsker at vi skal snakke om politikk.
- Som tror at tilliten mellom folk og politikere styrkes av hvordan Støre, Stoltenberg og regjeringen har holdt på.

I en stadig mer polarisert verden, hvor vi nettopp må sloss for å bevare den tilliten, så tror jeg dette er et av de største nederlagene for samfunnsdebatten på lenge.

Også blir det bare verre.

Virkeligheten overgår parodien.

Arbeiderpartiet på Stortinget går ut med brask og bram for å ha fått gjennomslag mot sin egen regjering. Facebook tapetseres av løfter om at nå.

Nå skal Arbeiderpartiet holde det de lover og snakke sant.

Og mens den forrige finansministeren fra Senterpartiet raser rundt på TV, raser den nåværende finansministeren rundt i Europa på bokturné uten å debattere sin egen tabbe.

Som man sier på nynorsk: You can't make this up.

Det som er helt tydelig er at der Arbeiderpartiet gikk til valg på trygg styring, så har vi fått det motsatte.

Det kommer til å kreve mye om Norge skal løse de store utfordringene vi står overfor. Det kommer til å kreve penger, folk, kompetanse og samarbeid.

Men det kommer også til å kreve vilje og evne til å stå i tunge og upopulære prosesser. Noe av det jeg er mest stolt av fra våre regjeringsperioder er nettopp de gangene da vi sto i upopulære valg fordi vi visste det var nødvendig.

At vi sto på vårt i politireformen for å styrke rettssikkerheten, etterforskningskvaliteten og for å få flere politifolk ut på veiene og blant folk.

At vi insisterte (og fremdeles insisterer) på at landet trenger færre, større og mer robuste kommuner som kan levere bedre tjenester til innbyggerne.

Nå etter valget har det vært en del snakk om «reformer» fra regjeringen.

Og la det være helt klart:

Jeg mener det er en god ting å gå sammen om langsiktige svar på store og voksende utfordringer.

Men som så mange ganger før er det en dyp avgrunn mellom retorikken og politikken.

Støre peker nå på skattekommisjon, kommunekommisjon, helsereformutvalg, fellesskoleutvalg og politirolleutvalg.

Det er viktige områder og viktige oppgaver.

Og hvis vi skal finne gode løsninger som handler om å løse oppgavene bedre heller enn å bare bruke mer penger og øke skattene – Ja, da gjør Støre rett i å vende blikket mot Høyre.

Det er nemlig her de smarte løsningene finnes.

Men jeg har en grunnleggende mistanke og følelse om at Arbeiderpartiets skattekommisjonen egentlig handler om å unngå en krevende diskusjon. At de vil unngå å forhandle om de spørsmålene som faktisk kan gi større vekstkraft. I beste fall betyr det at skattene fryses på et altfor høyt nivå hele denne Stortingsperioden.

Kommunekommisjonen er det vanskelig å kritisere – det er jo vårt forslag. Men det er ingenting som hindrer regjeringen fra å komme i gang. Lokalpolitikere som gjør sitt beste for å ikke legge ned skoler og sykehjem kunne nok gjerne trengt mer frihet allerede nå, og regjeringen trenger ikke vente.

Og selv om Støre snakker om å sette ned et politirulleutvalg, så er det ingenting med det utvalget som kommer til å hindre en eneste 13-åring fra å kaste granater i gaten hvor jeg bor.

Jeg er dessverre redd for at fine ord og tanker ikke tåler møtet med en virkelighet full av avveininger, konflikt og kompromisser. Og jeg er redd for at vyene om reform i fremtiden, også blir en hvilepute som gjør at vi ikke tar grep i dag.

Helseforetakene er også kanskje det tydeligste eksemplet på både behovet for politisk reform og hvor vanskelig reform er.

Sammenligner vi oss med andre land ser vi at Norge har nesten dobbelt så mange sykepleiere per innbygger som snittet i Europa. Likevel opplever alle sykepleiere jeg møter at de må løpe fortere for hver dag som går.

I tillegg har vi i helseforetakene bygget et system hvor politikerne ser ut til å skyve ansvaret over på administrasjonen. Folk forstår ikke hvem som tar beslutningene og hvem som har ansvaret.

Det er en ubalanse i hva vi får igjen for ressursene våre, og en ubalanse i hvordan folk opplever at vi styrer noe av det viktigste for dem.

Da er det grunn til å se på brede endringer.

Høyre har alltid vært skeptisk til de regionale helseforetakene. Vi har ment at ansvaret for en av våre viktigste velferdsoppgaver skal være politisk, ikke byråkratisk. Vi har ment at vi må ha den samme helsepolitikken i Trøndelag, som i Telemark.

Og uten å gjøre dette til en historieleksjon, vil jeg gjerne fortelle en liten historie.

Jeg husker veldig godt at jeg satt på Stortinget i år 2000, klar for forhandlinger med daværende helseminister Tore Tønne om forslaget til helseforetaksmodellen. Vi hadde mildt sagt noen

innvendinger, eller ... ja, konstruktive innspill kan vi kanskje kalle det.

Da som nå mente vi at den politiske styringen av regionale helseforetak gjorde styringen av sykehusene indirekte og vanskelig. Vi var enige i å flytte det ut av fylkeskommunen, men vi ville ha et mye tydeligere politisk ansvar. Vi ønsket heller å legge ansvaret til et statlig helsedirektorat under helseministeren, og sykehusene under der igjen.

Det var jeg og Anne Lise Høegh som skulle forhandle for Høyre. Og overraskelsen vår var stor da Jon Alvheim fra FrP startet møtet med å erklære at de kom til å sikre flertall for Arbeiderpartiet sin løsning. Først ville de stemme for sin egen rene modell uten forhandlinger i det hele tatt. Derneft ville de stemme for regjeringens forslag.

Det ga Arbeiderpartiet flertall, og derfor har vi den regionale helseforetaksmodellen vi har i dag.

Det er 25 år siden, men jeg må altså innrømme at det irriterer meg fortsatt. Det irriterer meg at man valgte å holde sin egen modell ren og rank, heller enn å gå inn i det som er vanskelig – nemlig å gjøre det uperfekte bedre.

Det irriterer meg også at vi fremdeles lever med konsekvensene.

Og den frustrasjonen ser jeg at folk og Høyre-folk over hele landet deler. Enten det er på fylkesårsmøte i Nordland eller Møre og Romsdal, ja så kan du være trygg på at helseforetaket blir diskutert og kritisert.

Helsetjenesten har rett og slett store utfordringer. Vi sliter med å finansiere investeringer og vi sliter med å beholde og rekruttere personell. Vi har sett økende ventetider og økt andel avviste pasienter. Hvordan vil skal møte behovet for helsetjenester med en aldrende befolkning, er mildt sagt uklart.

Utfordringene i helsetjenesten er så store at de utfordrer tilliten til helsetjenesten i sin helhet og derfor også tilliten til velferdssamfunnet vårt.

Det kan vi ikke leve med.

Jeg irriterer meg også over at de forhastede konklusjonene for 25 år siden gror fast. Bordet fanger.

Når vi har jobbet med de regionale helseforetakene i over to tiår, blir kostnadene store med å bryte opp. Man kan ikke fra én dag til den neste legge om hvordan vi organiserer nesten 140 000 årsverk og bruker 240 milliarder kroner.

Endrer vi foretaksmodellen kommer vi i en periode til å bruke mye tid og penger på omstilling, heller enn å levere tjenester. Det kommer til å bety at folk må vente lenger på helsehjelp og det kommer til å bety at veldig mange av de som jobber i helsetjenesten vår må håndtere mer usikkerhet.

I en periode som kan være kort eller lang må vi bære kostnaden av den investeringen det er å endre et stort system.

Vi kommer til å måtte tåle kostnaden av å gjøre reformer.

Det betyr ikke at vi skal godta et system som har vokst ut av sine egne rammer. Det betyr ikke at vi ikke skal våge å endre.

For om folk ikke har tillit til at de 140 000 årsverkene får utnyttet potensialet sitt, ja da er det alvorlig.

Og om skattebetalerne stiller spørsmål ved om deler av de 240 milliarder kronene vi bruker på helsetjenesten vår i realiteten sløses vekk, ja så fortjener de et svar.

Derfor kommer ikke Høyre til å frede en helseforetaksmodell som vi alltid har vært skeptiske til. Hvis ikke systemet fungerer, må vi være åpne for å endre det. Høyre skal aldri være partiet som forsvarer systemet for systemets skyld.

Så vil jeg komme med tre viktige presiseringer.

For det første kan ikke jeg nå si hva vi bør endre til. Derfor kan jeg heller ikke garantere at vi skal skrote helseforetaksmodellen «koste hva det koster».

I valgkampen i 2013 snakket Bent Høie om "ansiktsløse byråkrater" Høyre ville bli kvitt. Også da var vi skeptiske til helseforetaksmodellen.

Likevel kom vi frem til at kostnaden ved endring var større enn gevinstene vi var sikre på å få med en ny modell. Derfor prøvde vi å reparere modellen, heller enn å endre den fullstendig.

Nå som utfordringene i helsetjenestene har blitt større, kan den ligningen se annerledes ut.

Men det er ikke gitt at svaret er å flytte mer makt til Oslo eller å stykke opp helsetjenesten vår enda mer.

Helseforetaksmodellen skal ikke fredes, men heller ikke dømmes. Ikke før vi er sikre på at vi har et alternativ som er bedre.

For det andre vil jeg si at det å endre foretaksmodellen ikke er det viktigste å løse i helsepolitikken.

Det er mange politiske helsesaker som er viktige helt uavhengig av om helseforetakene er lokale, regionale eller nasjonale:

- Pakkeforløp for kreft sånn at de som får den beskjeden de frykter mest kan oppleve trygghet og rask behandling
- Fritt behandlingsvalg for å sikre pasienter innen rus og psykisk helse et verdig og mangfoldig tilbud.
- Bedre og tydeligere hjelp til pasienter som føler seg som kasterboller i systemet.
- Mer bruk av velferdsteknologi for å løse oppgavene smartere, raskere og med bedre bruk av helsepersonell dyrebare tid.

Foretaksmodellen er ikke roten til alt ondt, og det er politisk latskap å late som at det er det eneste vi trenger å gjøre noe med, hvis vi skal skape pasientenes helsetjeneste.

For det tredje er det ikke politisk lederskap å bare vente på utredninger om systemet, når vi kan gjøre systemet bedre i dag.

Høyre mener at vi bør ha en klar sykehusplan som vedtas Stortinget hvert fjerde år for å tydeliggjøre det politiske ansvaret for sykehusene våre.

Det er også fullt mulig å jobbe med avbyråkratisering og effektivisering, selv om man ikke endrer på hele strukturen.

I tillegg kan vi justere finansieringen av sykehusene og skillet mellom drift og investeringer. Vi kan unngå at høyere renter på lån for et nytt sykehusbygg i en by, ikke gjør at sykepleiere må spinke og spare i en annen.

Vi kan altså gjøre noe allerede nå.

Det er et rom for politikere som vil vise handling.

Vyer om reform i fremtiden, må heller ikke i helsepolitikken bli en hvilepute som gjør at vi ikke tar grep i dag.

Høyre-folk venter i hvert fall ikke.

Jeg nevnte at vi ikke trenger å vente på en kommunekommissjon for å gi mer frihet og handlingsrom til kommunene gjennom å kutte i byråkrati og regler. Ved å sørge for at kommunene selv kan bestemme hvordan de vil bruke sine egne penger, og prioritere de områdene de mener er viktigst.

Krisen i kommuneøkonomien er det mange i Høyre og over hele landet som kjenner akutt på.

For noen år siden var situasjonen i kommunen god og robust, men nå er situasjonen snudd på hodet.

- Pengekrisen er den verste på 40 år.
- Over halvparten av norske kommuner går i minus.
- Stadig flere kommuner havner under statlig styring på ROBEK-listen.

En av grunnene til at det har blitt sånn, er at de kommunale oppgavene vokser raskere enn de kommunale inntektene. Det har vært en underdekning fra Støre-regjeringen, som gjør at budsjettene ikke går opp.

Men en annen grunn er at reglene for hva kommunene skal gjøre,

kan gjøre

og ikke kan gjøre

blir stadig mer kompliserte og omfattende.

Vi på Stortinget har ikke vært gode nok på å holde igjen. De gode intensjonene bak enkeltregler har blendet rikspolitikerne fra å se totaliteten.

Litt for sjelden har vi turt å gi tillitt og ansvar til kommunene.

Litt for ofte har vi godtatt krav om nasjonale ordninger som ender opp med å bli «one size fits none».

Vi mangler ikke eksempler på at det er vanskelig i kommunene.

Men jeg vil trekke frem noe så sjeldent som to gladhistorier.

To historier som viser at store utfordringer kan løses.

For to år siden fikk Bergen et flertall for skifte og Christine Meyer ble byrådsleder. Høyre i Bergen tok over en vanskjøttet kommune som hadde levd over evne.

Men fra å ta over en kommuneøkonomi i dundrende minus og med et underskudd som nærmet seg milliarder, så har byrådet gjennomført en snuoperasjon og nå levert forslag til et budsjett som går i pluss.

I tillegg har de fått fart på byutviklingsprosjekter og etter årevis med økning, har de nå fått sykefraværet ned. Fra en topp i 2023 har sykefraværet gått ned et halvt prosentpoeng det siste året.

Når vi vet at folk og penger er noe av det vi trenger mest i kommune-Norge, ja da er det arbeidet rett og slett livsviktig.

Bergen er på vei tilbake ut av uføret, og viser at det går an.

For to år siden fikk også Kristiansand et klart flertall for skifte og Mathias Bernander ble ordfører.

Fra et underskudd på 200 millioner i 2023, leverte Mathias for noen uker siden et budsjett på 200 millioner i pluss.

Eiendomsskatten og de kommunale avgiftene senkes. Pengene flyttes fra byråkrati og administrasjon til tjenester for folk.

Kristiansand viser at det går an, viser at vi kan gjøre det bedre.

I tillegg til Bergen og Kristiansand kunne jeg nevnt Odd Emil som har klart «det umulige» og kuttet i administrasjonen i Bodø.

Jeg kunne nevnt skolebyråd i Oslo Julie Remen som gjenreiser Oslo-skolen som et fyrtårn for kunnskap.

Og jeg kunne nevnt Høyre i Innlandet som vi vet har stått i knalltøffe saker om skolestruktur, men som har blitt stående.

Poenget er at det er mye jobb å gjøre og at Høyre-folk er i gang med den jobben. Vi jobber på i kommunene, på fylkestingene, på Stortinget - ja vi jobber på over alt og hver dag.

Fordi vi har en tillit vi skal forvalte og en tillit vi vil vinne på nytt om litt under to år.

Og vi vet at det er ikke noen annen oppskrift enn hard jobbing som virker om vi skal løse de store utfordringene for Norge. Om det er snakk om de store utfordringene vi skal løse på sikt, eller om det man trenger er handlekraft og beslutsomhet for å bøte på problemene folk møter i dag.

Folk skal vite at Høyre er på jobb for å gjøre hverdagen litt friere, tjenestene litt bedre og økonomien litt sterkere – hver eneste dag.

Noe av grunnlaget for den jobbingen legger vi i dag og i morgen. Det ser jeg frem til.

Tusen takk for oppmerksomheten.